

БУРШТИН-СИРЕЦЬ ЯК ПРЕДМЕТ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ

Постановка проблем. В оперативно-службовій діяльності співробітника оперативного підрозділу отримання інформації про вчинення злочину, її аналіз та перевірка, а також використання є одним з основних напрямів роботи, яка досягається шляхом проведення оперативного пошуку певного виду злочинів. Разом із тим необхідно відзначити, що під час проведення оперативного пошуку у злочинів, пов'язаних з незаконним видобутком та іншими протиправними діями з бурштином, співробітник оперативного підрозділу повинен мати цілісне уявлення, що таке бурштин, які якісні та кількісні характеристики він має, де використовується. У зв'язку з цим необхідною умовою для протидії злочинам, пов'язаним із незаконним видобутком та реалізацією бурштину-сирцю, є наявність необхідної інформації про те, що таке бурштин і для чого від потрібен.

Стан дослідження. Здійсненню оперативного пошуку та визначенню його предмета під час протидії окремим видам екологічних злочинів приділялась значна увага у наукових колах. Що стосується наукового дослідження специфіки предмета оперативного пошуку під час протидії незаконному видобутку та реалізації бурштину-сирцю, необхідно відзначити, що така діяльність здійснювалось поверхнево без необхідного системного підходу.

Разом із тим варто зазначити, що окремі наукові дослідження, які стосувались визначення бурштину як предмета оперативного пошуку, здійснювали такі вчені, як: В.І. Васи́лінчук, Ю.О. Єрмаков, Д.Й. Никифорчук, О.М. Стрільців, О.С. Тарасенко, О.Ю. Татаров, В.В. Шендрік, С.С. Чернявський та ін.

Проте стан проведених наукових досліджень, сучасна практика протидії незаконному видобутку та реалізації бурштину вимагають нових підходів до інформаційного забезпечення співробітників оперативного підрозділу про бурштин-сирець як предмет оперативного пошуку.

Мета статті полягає у визначенні якісних та кількісних характеристик бурштину-сирцю як предмета оперативного пошуку під час протидії незаконного видобутку та інших протиправних дій із бурштином-сирцем.

Виклад основного матеріалу. В умовах протидії незаконного видобутку та інших протиправних дій із бурштином-сирцем необхідна наявність достатніх знань співробітника оперативного підрозділу про предмет оперативного пошуку, протидії злочинів, що належать до їхньої компетенції. Вказане зумовлене декількома чинниками, які полягають у тому, що, по-перше, нині на достатньому науковому рівні не було досліджено та не здійснено характеристику оперативного пошуку злочинів, пов'язаних із незаконним видобутком та реалізацією бурштину-сирцю; по-друге, натепер співробітник оперативного підрозділу, в обов'язки якого входить протидія злочинам, пов'язаним із незаконним видобутком та реалізацією бурштину-сирцю, не володіє у достатньому обсязі інформацією про характеристику та особливості бурштину-сирцю як предмета оперативного пошуку вказаної категорії злочинів. Вказані чинники, на нашу думку, відображаються на ефективності роботи співробітника оперативного підрозділу під час протидії злочинам, пов'язаним із незаконним видобутком та реалізацією бур-

штину-сирцю, що впливає на ефективність такої протидії.

У зв'язку із цим необхідною умовою протидії злочинам, пов'язаним із незаконним видобутком та реалізацією бурштину-сирцю, є наявність достатніх знань про бурштин-сирець як предмет оперативного пошуку.

Перш ніж перейти до розгляду зазначеного питання, необхідно наголосити, що нате-пер законодавчо зазначене поняття «бурштин» в українському законодавстві відсутнє, згадка про бурштин як корисну копалину загальнодержавного значення міститься у Постанові Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 № 827 «Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення» [1], де вказано, що бурштин є сировиною ювелірною (дорогоцінне каміння).

У законодавстві України за незаконне видобування корисних копалин місцевого значення передбачена адміністративна відповідальність (ст. 57 КУпАП [2]), а за незаконне видобування бурштину-сирцю – кримінальна відповідальність (ст. 240-1 КК України [3]). Аналіз судово-слідчої практики свідчить про відсутність єдиного підходу до відображення у процесуальних документах одного і того самого об'єкта – бурштину [4, с. 195–196].

З геологічної точки зору бурштин – органічна порода (мінералоїд), що утворилася в результаті скам'яніння (мінералізації) смоли хвойних дерев минулих епох. Являє собою суміш високомолекулярних сполук карбону, гідрогену й кисню. До постійних компонентів належать також сірка і азот, до домішок – Si, Al, Na, Ca, Fe та ін. [5].

Бурштин або янтар – це не мінерал, а скам'яніла смола деяких древніх дерев, які пускали коріння 38–120 мільйонів років тому. Його появі сприяла критична зміна рослинного покриву Землі. Через зміни клімату із сухого і жаркого на помірний з'явилося безліч нових рослин, але зникли інші види рослинності, включаючи цикадові, сагові, папоротеві [6].

Бурштин не тільки дивовижно красивий камінь, він ще захисник та охоронець від хвороб, невдач і зурочень. Каменем його називають умовно, адже це справжнісінький мінерал. Застигла кілька тисячоліть тому смола хвойних дерев, яких уже давно немає на землі, перетворилася на прекрасний бурштин. Він належить до викопних органічних мінералів, так само як і аполіт, гагат та бивні мамонта. Мало хто знає, як з'явився бурштин [7].

Нині нелегальний видобуток бурштину входить до топ-десятки найбільш прибуткових кримінальних бізнесів в Україні і за своєю рентабельністю перебуває в одній шерензі з контрабандою сигарет, фальшуванням алкоголю і нафтопродуктів та незаконною вирубкою деревини. За скромними оцінками експертів, його річний обіг у нашій державі становить третину мільярда американських доларів, а частка тіньового ринку впритул наблизилася до катастрофічних ста відсотків. Не говорячи вже про те, якої непоправної шкоди завдається при цьому довкіллю [8].

Слід зазначити, що близько 30–40 років тому цінність бурштину-сирцю була на досить низькому рівні. Населення українського Полісся вказаний камінь взагалі не цікавив і не мав для них жодної цінності, місцеві жителі використовували його у побуті як пальне для обігріву осель чи як камінь для підтинання дверей. У ті часи камені бурштину-сирцю можна було знайти під час прогулянки у лісі чи будівництва дороги або будинку. Інакше кажучи, бурштин у прямому сенсі валявся на землі і нікому не був потрібен.

Головна причина такої популярності бурштину – зростання рівня добробуту населення понад мільярдного Китаю – найбільшого споживача «сліз дракона», а також його величезної діаспори, яка свято шанує традиції історичної батьківщини. Принагідно зазначимо, що в культурі Піднебесної бурштин та вироби з нього мають сакральне значення. Це обов'язковий атрибут багатьох ритуалів, зокрема й весільного. Китайці вважають, що

камінь має цілющу силу та оберігає від злих духів. Його тут навіть споживають як ліки у вигляді порошку. Однак це ще не все. Китай також є одним з найбільших експортерів ювелірних виробів з бурштину, які через вдало організований маркетинг користуються величезним попитом у всьому світі [8].

Збільшення тенденції незаконного видобування бурштину-сирцю також пов'язане з тим, що на території українського Полісся розташовані значні поклади бурштину, крім того, простоті його незаконного видобування сприяє той факт, що глибина покладів у землі становить від декількох сантиметрів до 10–15 метрів.

За ступенем прозорості бурштин розрізняють на: прозорий; напівпрозорий; непрозорий; що просвічується. Колір бурштину може бути найрізноманітнішим: від молочного, медового, золотистого до коричневого, бордового, зеленого, блакитного та навіть чорного. Тільки невелика частина всього видобутого самоцвіту придатна для виготовлення ювелірних виробів. 90% усього видобутку дорогоцінного каміння переробляється. Незабруднена частина йде на пресування, решта – на хімічну переробку, яку здійснюють сухою перегонкою [7].

Необхідно вказати, що український бурштин має свої кольорові особливості, які пов'язані із територією залягання. Так, на території Рівненщини видобутий незаконним способом бурштин-сирець здебільшого

має жовто-зелений та медовий колір, на території Житомирщини бурштин-сирець має жовтий мутний колір.

Також бурштин за своїми фізичними характеристиками ділять на фракції, тобто об'єми, за такою класифікацією: до 5 грамів, від 5 до 10 грамів, від 10 до 20 грамів, від 20 до 50 грамів, від 50 до 100 грамів, від 100 до 200 грамів, а також великі ексклюзивні камені. Ціна також коливається від розміру (фракції) каменю, його кольору, а також від вмісту самого каменю, тобто наявності у його середині доісторичних комах, жуків чи інших істот. Також найменш цінними є камені, які є прозорими, так зване «скло», всередині яких є повітря, чи камені із великими тріщинами.

Незаконно видобутий бурштин-сирець в основній своїй масі йде на переробку для виробництва ювелірних виробів, намист, картин чи статуєток.

За результатами розгляду вказаного питання можна дійти висновку, що бурштин-сирець як предмет оперативного пошуку має свої специфічні характеристики, до яких належать колір, глибина залягання, розмір, які впливають на ціну незаконно видобутого каменю. Наявність вказаної інформації під час проведення оперативного пошуку дає змогу ідентифікувати бурштин, визначити напрями та тактику проведення оперативного пошуку, спрямованого на встановлення місць незаконного видобування бурштину-сирцю, ймовірні місця його зберігання та напрями реалізації.

Анотація

Мета статті полягає у визначенні якісних та кількісних характеристик бурштину-сирцю як предмета оперативного пошуку під час протидії незаконного видобутку та інших протиправних дій із бурштином-сирцем. Наголошено, що в оперативно-службовій діяльності співробітника оперативного підрозділу отримання інформації про вчинення злочину, її аналіз та перевірка, а також використання є одним із основних напрямів роботи, яка досягається шляхом проведення оперативного пошуку певного виду злочинів. Разом із тим під час проведення оперативного пошуку у злочинів, пов'язаних з незаконним видобутком та іншими протиправними діями з бурштином, співробітник оперативного підрозділу повинен мати цілісне уявлення, що таке бурштин, які якісні та кількісні характеристики він має, де використовується. У статті розглянуто якісні та кількісні характеристики бурштину-сирцю, знання про які дають можливість співробітнику оперативного підрозділу ідентифіку-

вати вказаний камінь з-поміж інших видів корисних копалин. Крім того, розглянуто ціннісний складник, що є однією з підстав незаконного видобутку бурштину, як наслідок цього і особливої уваги співробітників оперативного підрозділу під час протидії злочинам, пов'язаним з незаконним видобутком та реалізацією бурштину-сирцю. Акцентовано увагу на тому, що визначення та встановлення бурштину за його якісними та кількісними характеристиками є одним з основних завдань під час проведення оперативного пошуку співробітника оперативного підрозділу в контексті пошуку ознак незаконного видобутку та інших протиправних дій із бурштином-сирцем. Зроблено висновок, що бурштин-сирець як предмет оперативного пошуку має свої специфічні характеристики, до яких належать колір, глибина залягання, розмір, які впливають на ціну незаконно видобутого каменю. Наявність вказаної інформації під час проведення оперативного пошуку дає змогу ідентифікувати бурштин, визначити напрями та тактику проведення оперативного пошуку, спрямованого на встановлення місць незаконного видобування бурштину-сирцю, ймовірні місця його зберігання та напрями реалізації.

Ключові слова: бурштин-сирець, оперативний пошук, співробітник оперативного підрозділу, корисна копалина, дорогоцінна каміння, незаконний видобуток.

Verbiets A.S. Raw amber as a subject of operative search

Summary

The purpose of the article is to determine the qualitative and quantitative characteristics of raw amber as a subject of operative search during counteraction to illegal extraction and other illegal actions with raw amber. It is emphasized that in the operational and service activities of the officer of the operational unit to obtain information about the crime, its analysis and verification, as well as its use is one of the main areas of work, which is achieved by conducting an operational search for certain crimes. However, when conducting an operational search for crimes related to illegal mining and other illegal actions with amber, the officer of the operational unit must have a holistic understanding of what amber is, what qualitative and quantitative characteristics it has, where it is used. The article considers the qualitative and quantitative characteristics of raw amber, knowledge of which allows the employee of the operational unit to identify this stone among other types of minerals. In addition, the value component, which is one of the grounds for illegal amber mining, as a consequence of this and the special attention of the operational staff in combating crimes related to illegal mining and sale of raw amber. Emphasis is placed on the fact that the definition and establishment of amber by its qualitative and quantitative characteristics is the main task during the operational search of the operational unit in the context of finding signs of illegal mining and other illegal actions with raw amber. It is concluded that raw amber, as a subject of operational search, has its own specific characteristics, which include color, depth, size, which affect the price of illegally mined stone. The presence of this information during the operational search allows to identify amber, to determine the directions and tactics of operational search aimed at establishing places of illegal extraction of raw amber, probable places of its storage and directions of implementation.

Key words: raw amber, operative search, employee of the operational unit, mineral, precious stones, illegal mining.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 № 827. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-94-%D0%BF>

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
4. Сілко В.В. Предмет злочинного посягання як елемент криміналістичної характеристики незаконного видобування бурштину. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2017. Вип. 34. С. 192–210.
5. Бурштин. *Геологічний словник: розділ «Геологія корисних копалин, мінералогія»*. URL: <https://geodictionary.com.ua/node/1893>
6. Цікаві факти про бурштин. *Два природи: новини за 28.12.2019*. URL: <http://tut-cikavo.com/pryroda/dyva-prirody/512-tsikavi-fakti-pro-burshtin>
7. Характеристика бурштину. *Блог про бурштин*. URL: <https://yantar.in.ua/ua/blog/harakteristika-yantarya.html>
8. У погоні за скарбами. Бурштин. Державна прикордонна служба України: новини за 03.10.2016. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/u-pogoni-za-skarbami-burshtin/>